

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

تلمیذ: افرادی که به عمره مفرده مشرف می شوند، اگر بعد از اتمام اعمال، از حرم خارج شوند (مثلاً جهت دیدن جبل الرحمه به عرفات بروند) آیا واجب است دو مرتبه جهت ورود به حرم محرم شوند؟

استاد: نه واجب که نیست چون به اصطلاح تا قبل از ده روز که احرام مجدد و عمره مجدد حرام است تا یک ماه هم کراهت شدید دارد ولی اگر شخصی این دو احرامی که انجام داده در دو ماه باشد آن عمره بعدش مستحب است دیگر واجب نیست به خاطر این که یک ماه فاصله نیفتاده که این موجب وجوب احرام بعد باشد.

تلمیذ: عمره مجدد حرام است؟

استاد: حرام است صددرصد، هیچ شکی در آن نیست، تا قبل از یک ماه هم کراهت شدید دارد، دو احرام متوالی جایز نیست، همه این هایی که انجام می دهند همه حرام است.

تلمیذ: مگر می شود یک عمل مستحبی حرام باشد؟

استاد: عمره مستحب است در صورتی که شارع اجازه بدهد حکم به استحباب از ناحیه بنده که نیست!

تلمیذ: ما روایتی که منع کرده باشیم نداریم!!

استاد: اگرما آوردیم چی؟

تلمیذ: اگر خروج از حرم در ماه بعد واقع گردد چه طور؟ آیا جهت ورود

به حرم باید مجدداً محرم شد؟

استاد: اصلا حتی دوره هم نمی‌خواهد اگر همین که در دو ماه قرار بگیرند می‌توانند از تنعیم دوباره محرم بشوند، قرار بگیرند مستحب است نه واجب تلمیذ: در چه صورتی است که اگر خارج شد، باید جهت ورود مجددا محرم شود؟

استاد: در صورتی باید محرم داخل بشود که یک ماه [سی روز] از عمره قبل او گذشته باشد، در دو ماه باشد می‌شود مستحب، یک ماه [یعنی] سی روز فاصله افتاده باشد آن واجب است ولی اگر در دو ماه باشد می‌شود مستحب گرچه سی روز نباشد دو روز است آخر شعبان یک عمره انجام داده وارد رمضان که می‌شود می‌تواند عمره مجدد بکند چون دو ماه است.

بحث راجع به کیفیت تحقق واجب مطلق و مشروط بنا بر نظر و فرمایش مرحوم نائینی به نحو مبسوط و به تفصیل ذکر شد. با این که مرحوم نائینی همان طوری که عرض شد خیلی در این قضیه بسط دادند و خود را به زحمت انداختند در کیفیت ترسیم واجب مطلق و مشروط و در نهایت قائل به وجوب مقدمات عقلیه در مقدمات واجب شدند و به عدم وجوب مقدمات در مقدمات شرعیه، مثل عدم وجوب وضو قبل از زوال و عدم تحصیل استطاعت قبل از موسم و سایر آن شرایطی که خود مولا در تحقق واجب اخذ کرده است. به عبارت و اصطلاح دیگر شرایطی است که در تحت دایره طلب در نفس مولا منبعث می‌شود با تقسیم به این دو قائل به واجب مطلق و مشروط شدند.

پس بنابراین طبق نظریه و تفصیلی که ایشان از مقدمات عقلیه و شرعیه کردند حکم مولا نسبت به مقدمات عقلیه اطلاق دارد مانند وجوب حفظ ماء لمن يعلم انه لا يتمكن من تحصیل الطهاره المائیه بعد الزوال و همین طور حکم لباس

و غیره و حکم به واجب مشروط کردند نسبت به مقدماتی که آن قید و شرط از ناحیه شارع آمده است مثل وجوب وضو که از ناحیه شارع برای این مساله حکم شده است مثل این که فرض کنید وجوب استطاعت که از ناحیه شارع حکم به این وجوب شده است ما استطاعت را از پیش خود، شرط برای وجوب حج قرار ندادیم بلکه از ناحیه شارع و لله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا این به نحو کلی شرط برای وجوب شده و بعد خود ائمه علیهم السلام کیفیت استطاعت را با تحصیل زاد و راحله تعیین کردند.

و همین طور در مؤونه سفر قوت عیال وامثال ذلک خب در این صورت دیگر تحصیل استطاعت واجب نیست و همین طور تحصیل وضو قبل از وقت زوال واجب نیست لمن یعلم انه لا یتمکن من الماء بعد الزوال زیرا خود وضو جزو مقدمات شرعیه است، جزو مقدمات عقلیه نیست وجوب وضو از ناحیه شارع آمده و آن قبل از تعلق خود وجوب ذی المقدمه که صلاه واجب باشد چگونه ممکن است محقق صلاه و شرط برای صلاه که وضو است آن واجب باشد؟ این به اصطلاح اولویت و ترجیح فرع بر اصل در این جا لازم می آید.

اشکالی که نسبت به این تعریف مرحوم نائینی بود و موارد نقضی که بر این تعریف وارد می شد خدمت رفقا عرض شد و مساله تمام شد و آن چه که ماحصل این مطالب در این مدت و نتیجه ای که برای ما این باقی ماند و نتیجه بود این است که در تحقق واجب مطلق و مشروط دو قید را ماباید در نظر داشته باشیم با تحقق یکی از این دو قید واجب مطلق و مشروط متبدل خواهد شد و با عدم تحقق این ها واجب به اطلاقیت خودش باقی می ماند:

شرط اول این که قید جزو قیود و شرایط متعارف متحقق الوصول نباشد برخلاف مرحوم نائینی که ایشان مثلا فرض بکنید در مورد زوال آن حصول زوال

را خارج از اختیار مکلف می‌داند و او را معیار برای اشتراطیت وجود قلمداد می‌کند اگر قیدی مانند وقت نه یک حادثه و مانند امور عادی روزمره فرض کنید مثل کاری که یک فرد می‌کند و هر روز انجام می‌دهد مثل نماز جماعت ائمه مساجد خب نماز جماعت برای امام مسجد از نان شب واجب‌تر است می‌گویند که اگر فرض کنید یک روز شخصی به مسجد نیامد تابوت ببرید در منزلش این حتما از دنیا رفته که در مسجد نتوانسته بیاید حالا اگر مولا امر بر مکلفی را متوقف بر حضور در مسجد کرد که اگر امام جماعت مسجد آمد فرض کنید شما این مطلب را بگویید خب آمدن امام جماعت به مسجد به مسائل وقتی کار ندارد به نفس یک امر و حادثه خارجی کار دارد ولی چون یک مساله متعارفی است مولا عدم حضور امام جماعت را هیچ وقت در نظر نمی‌آورد توجه کنید بنای حکم مولا در القاء تکلیف بر وجود خارجی این امر است نه این که بنا بر احتمال عدم باشد به نحوی که اگر آمد شما این مطلب را بگو اگر نیامد نگو، نه، بنای بر آن القاء حکم جری حکم و مولا انبعاث طلب در نفس مولا به خود تحقق آن امر خارجی برمی‌گردد حالا در موقع زوال این امر قطعی الحصول است ولکن از ناحیه ما غیر قطعی الحصول است ما تا ظهر ممکن است بمیریم حادثه‌ای پیش بیاید دیگر مولا این مردن ما را به حساب نمی‌آورد، زنده بودن این بنای بر اجرا و جری حکم است. هیچ وقت شده مولا به شما یک حکمی بکند و در آن حکم شما بگویید این امر شما مطلق نیست مشروط است؟ آقا برو از بازار این را بخر و بیاور مطلق است این که دیگر مشروط نیست بگویی خب ای مولا اگر من از اینجا حرکت کردم شاید تا بازار نرسیده عزرائیل جان مرا بگیرد پس این وجوب شما وجوب مشروط است وجوب مطلق نیست وجوب مشروط هم که شد انسان می‌تواند دنبال تحصیل مقدماتش هم نرود اشکال ندارد! او هم به جای این که

حرف بزند یک سیلی در گوشش می‌زند و یک اردنگی و می‌گوید برو پی کارت و این مباحث را برای خودت بگذار!! وقتی که می‌گویم برو دیگر من نه مطلق می‌فهمم نه مشروط، این که مولا یکی در گوشت می‌زند مال چیست؟ مال آن ارتکاز ذهنی است که در کیفیت انبعاث طلب در نفس مولا جزو ملاکات منشاء و محققه و مبدئیه برای طلب آمدن عزرائیل نخواهید زهاق روح و زهاق نفس در این جا نخواهید بلکه آن چه که فقط در این جا هست یک طرف این معادله است که عبارت است از بقاء این شخص و قدرت بر اتیان تکلیف، فقط این در معادله و ملاکیت برای تحقق طلب قرار دارد بر اساس این معادله و این احتمال یک طرفه، گرچه عقلا احتمال طرف مقابل هم جایز است و لکن مولا احتمال طرف مقابل را به حساب نمی‌آورد و امر خود را بر آن اساس قرار نمی‌دهد و تکلیفی را که متوجه مخاطب می‌کند بر اساس احتمال طرف دیگر است.

این نکته نکته حیاتی است در کیفیت استخراج واجب مطلق و مشروط بسیار این نکته مهم و بزنگاه مساله است که در نفس مولا آن چه که موجب برای تحقق الزام و انبعاث طلب است عبارت است از آن طرف و احتمالی و حادثه‌ای که آن طرف آن حادثه صرفا موجب بحث است نه احتمال عدم او.

پس بنابراین اگر مولا بگوید اکرم زیدا ليله الخميس از آن جایی که ليله الخميس قطعی الوقوع است هنوز قیامت به پا نشده هنوز امام زمانی ظهور نکرده و فرض کنید که غیبت و رجعت و فلان و این ها این بنای کواکب و سیارات بر همان جری خطابی خود قطعی الحصول است از این نقطه نظر گرچه ليله الخميس نیامده است ولی از دیدگاه مولا ليله الخميس متحقق الحصول است و حکم او مثل القاء حکم به مخاطب در مقام فعلیت و حضور است، همان طوری که الان مولا می‌گوید اذهب الی السوق واشتر هذا المتاع به همین عنوان و بدون کمترین

ملاحظه‌ای می‌گوید اکرم زیدا ليله الخميس هيچ گونه فرقی ما در القاء حکم در زمان حاضر که حکم به اطلاقیت و جوب می‌کنیم و بین اکرم زیدا ليله الخميس که مدتی برای تحقق آن وقت لازم است از نقطه نظر جری عرفی و میزان عقلی نمی‌بینیم، هر دوی این‌ها یکی است الا این که آن سه روز یا چهار روز بعد است او الان است فقط مساله ما مساله زمان است زمان در این جا فاصله است اکرم زیدا ليله الخميس مولا، مثل اکرم زیدا الان می‌ماند الا این که اکرم زیدا ليله الخميس چهار روز فاصله دارد اکرم زیدا الان دیگر فاصله‌ای ندارد. چه عاملی است که شما اکرم زیدا ليله الخميس را واجب مشروط بدانید ولی اکرم زیدا فی زمان حاضر را از باب واجب مطلق بدانید؟ این فرق از کجا آمده؟ فرقی در این جا وجود ندارد همان طوری که القا و جوب فعلی است ولی زمان برای و جوب استقبالی است همین طور القا و جوب در زمان حاضر فعلی است و اعمال او هم استقبالی است اعمال و تحقق خارجی آن امر واجب آن هم مربوط به نیم ساعت دیگر است، از این جا تا بازار نیم ساعت طول می‌کشد ولی از الان باید راه بیفتد همان طوری که زید برای این و جوب غیر مقید به زمان بلکه اذهب الی السوق الان واشتر واشتر هذا البضاعة این در این جا از الان که ساعت فرض کنید ساعت هشت و نیم است باید حرکت کند به سمت سوق از الان هم باید زید حرکت کند به سمت تهیه مقدمات برای اکرام ليله الخميس، هیچ تفاوتی نمی‌کند فقط زمان فاصله است لعل این که مولا که گفته اکرم ليله الخميس به جهت این که فرجه‌ای داده بشود به عبد برای این که در مضيقه و حرج نیفتد و در تحصیل مقدمات دستش باز باشد قطعا اگر بخواهد زید در روز خميس به تحصیل مقدمات اکرام پردازد موفق نخواهد شد، لذا چند روز زودتر آن حکم اکرم را القا می‌کند تا این که زید در فُسحه‌ای باشد از اتیان به مقدمات برای ليله الخميس.

این نکته از دیدگاه مرحوم نائینی مغفول عنه قرار گرفته آن نکته‌ای که مولا در نفسش در انبعاث طلب او را متحقق‌الوجود فرض می‌کند مانند زمان که متحقق‌الوجود است مانند حضور زید در شهر و در بلد قم که متحقق‌الوجود است مانند حیات زید که این اصلاً تا آن موقع زنده بماند متحقق‌الوجود است مانند شرایط متحقق‌الوجود است مانند وجود امکانات در سوق متحقق‌الوجود است هر روز گوشت در قصابی هست و متاع و کدو و سیب‌زمینی و بادمجان در بازار وجود دارد متحقق‌الوجود است این شرایطی که مولا آنها را در عالم ذهن و در عالم انشاء حکم از محققات و مقدمات برای آن وجوب و حکم می‌داند به تعبیر مرحوم نائینی این‌ها تمام در دایره طلب قرار می‌گیرد نه خارج از دایره طلب که آن حکم وجوب و انشاء مترتب بر تحقق او عندالتحقق باشد یعنی مولا از اول حکمی نسبت به او ندارد اگر او حاصل شد حکم هم منشاء است اگر آن مقدمه حاصل نشد حکم هم منشاء نخواهد بود. پس این قید اول که بسیار قید مهم و دقیقی است و رفقا باید این نکته را توجه داشته باشند که بسیار مساله مساله حساسی است در کیفیت تعریفی که ما می‌توانیم از واجب مطلق و واجب مشروط در اینجا داشته باشیم. پس شرط اول برای واجب مطلق این است که یا مولا این واجب را بدون قید اخذ می‌کند می‌گوید فرض بکنید صل وقتی که می‌گوید صل و وقت را هم ذکر نمی‌کند پس بنابراین در این جا این صل موقت به وقت نخواهد شد و این صل درش شرطی گذاشته نخواهد شد صل ان رزقک الله ولداً صل فی وقت الزوال صل مثلاً فرض کنید فی وقت المغرب صل عند طلوع الشمس صل در این جا مطلق است وقتی که مطلق شد به محض این که مولا می‌گوید صل در مکلف باید نسبت به تحقق این امر مولا اقدام کند و نمی‌تواند تاخیر کند چون اوامر و نواهی مولا این‌ها دلالت و تصریح بر وجوب

می‌کنند از نقطه نظر آن‌ها این بخشی که مربوط به اوامر است درست شد، این امر مولا به صل قید ندارد همین طور امر مولا به صل بعد از زوال صل عندالزوال که مربوط به صلاه ظهر است این هم مطلق است چون این مساله گردش خورشید و مساله چرخ و فلک و این آمدن گردش زمین و بعد به دور خود و بعد مصادف شدن با زوال این امر متحقق الحصول است در نفس شارع، شارع و مولا که می‌گوید صل عندالزوال هیچ نمی‌آید بگوید اگر زوال نشد نماز نخوان اگر زوال شد بخوان نه آمده می‌گوید این حکمی که من دارم می‌کنم این حکم را شما باید انجام بدهی بخواهی نخواهی باید این حکم را انجام بدهی نمی‌توانی بگویی که الان چون زوال نشده است پس من انجام نمی‌دهم من که الان از تو نخواستم من از تو صلاه عندالزوال را خواستم و صلاه عندالزوال هم متحقق است، پس بنابراین شرطی در اینجا نیست، واجب روی این حساب با این قیدی که ما آوردیم تمام واجب‌هایی که شارع آن واجبات را واجب موقت ذکر کرده است یعنی صرفا وجود و ایجاد آن امر واجب باید در زمان خاصی تحقق پیدا کند تمام آنها واجب مطلق است، واجب مشروط در این جا وجود ندارد صلاه ظهر بالنسبه به ما که الان ساعت ما هشت و نیم است (به وقت جدید که یک ساعت جلو رفته و چه کار خوبی هم شده که ساعت را یک ساعت جلوتر بردند، چون صبح ببیند دیر شده فوراً می‌جنبند اما اگر ببیند وقت قدیم است می‌گوید حالا یک مقدار بخوابیم هنوز خیلی مانده) این وقت ما که الان چندساعت به وقت زوال مانده هیچ دخالتی در اشتراط و اطلاق نسبت به صلاه ظهر ندارد شارع الان می‌گوید برای شما صلاه ظهر واجب است بخواهی نخواهی این صلاه ظهر واجب است و تفاوتی از این نقطه نظر ندارد به شارع می‌گوییم شاید ما تا آن موقع مردم می‌گوید انشاء الله بمیرید بلکه یک خلقی از دست شما راحت بشود ولی تا وقتی

که هنوز نمردید این حکم به وجوب صلاه برای شما اشتراطی نیست حکم اطلاقی است، مثل این که الان من می‌گویم اشتر من السوق یا می‌گویم افعل هکذا این هم همین طور است الان گفتم فقط در این جا یک زمان است اگر تا آن موقع بودی انجام می‌دهی اگر هم تا آن موقع فوت کردی طباً قضیه ازاصل منتفی است دیگر مطلبی در این جا نیست کاری به وجوب ندارد که بگوییم شارع تو در ملاکت تغییر پیدا شده شارع می‌گوید ملاک برای وجوب صلاه عندالزوال و ملاک برای اشتر من السوق هردو یکی است و یک ملاک دارد منتهی این ملاکش با این به اصطلاح وجوبش الان حاصل باید بشود آن وجوبش بعد است. دقت کنید همان طوری که خود آن وجوب سرعت به سوق و اشتراء این به خاطر یک ملاکی است که الان فعلاً هست همین طور ملاک برای آن امر مولا چهار ساعت بعد محقق خواهد شد، پس بنابراین چه فرقی دیگر بین آن ملاک و بین این ملاک است اگر الان همین الان موقع ظهر یک دقیقه، یک دقیقه شد پنجاه و نه ثانیه شد پنجاه و هشت ثانیه شد سی ثانیه ده ثانیه سه ثانیه ، سه ثانیه به زوال مانده شارع بگوید صل همین که سه ثانیه به وقت زوال شارع می‌گوید صل چه طور ملاک برای وجوب فعلی است و مکلف حق تخلف از این ملاک و ایجاد آن واجب را ندارد، همین طور در نزد شارع چهار ساعت مانده به زوال نیز ملاک قطعی است حالا وقت انجام آن بعداً است این ملاکی را که شارع آمده آن را قید و شرط برای وجوب قرار داده است آن ملاک محقق خارجی است وقتی که ملاک محقق خارجی بود دیگر در این صورت تفاوتی ندارد و لذا اگر شارع بگوید (**وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً**)^۱ فعلاً بحث

۱- سوره (۳) آل عمران آیه ۹۷

استطاعت را نمی‌کنیم بحث خود و جوب حج را داریم می‌کنیم لله علی الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا که شارع انجام مراسم حج را متوقف بر زمان خاصی کرده است که عبارت است از ایام ذی‌حجه و جوب حج به شهر ذی‌حجه برمی‌گردد که در آن موقعیت این حج واجب است حرکت از روز دهم حالا فرض کنید یک روز هم قبلش برای انجام عمره تمتع لمن كان بعيدا و نائيا من مکه برای افراد آن حکم به وجوب حج در ذی‌حجه جعل شده است و ما نمی‌توانیم حج را در ذی‌القعده به جا بیاوریم در رمضان یا محرم انجام بدهیم این حج وجوبش در شهر ذی‌الحجه است وقتی که در شهر ذی‌الحجه شد نفس خود حج لمن كان بعيدا من مکه بسته اشهر را کبا شش ماه این باید حرکت کند تا به ذی‌الحجه خود را به مکه برساند برای این فرد وجوب حج نسبت به این مطلق می‌شود یا مشروط؟ می‌شود مطلق ما دیگر واجب مشروط نداریم شارع گفته است که حج واجب است و این حج فرض بکنید در وقتش در ذی‌الحجه است ما الان در ماه رجب هستیم برای ما الان وجوب حج مطلق است یا مشروط؟ چون این حج در ذی‌الحجه است پس باید مشروط باشد نه مطلق است درست مثل صلاه ظهر می‌ماند که الان که ساعت هشت و نیم است البته چند دقیقه گذشته است الان که ساعت هشت و سی و هشت دقیقه است (هشت دقیقه حرف زدیم بابا همینطوری مفتی که نبوده) برای ما که الان چندساعت تا وقت زوال فاصله داریم چه طور این فاصله این واجب مطلق را به واجب مشروط متحول نمی‌کند برای کسی که در ماه رجب قرار دارد و حج برای او در ماه ذی‌الحجه به استطاعت کار نداریم بحث ما فعلا بحث استطاعت نیست خود نفس حج است خود نفس اتیان به حج ما اتیان به حج را در این جا کار داریم برای کسی که الان در ماه ذی‌الحجه است فرض کنید یک نفر در مکه است

خوب است دیگر بالاتر از این، یک نفر اصلا در خود مکه در خود مسجد الحرام وجود دارد در خود مسجد الحرام غذا می خورد و همان جا می خوابد و فرض بکنید که زندگی می کند دیگر از خود مکه و مسجد الحرام ما بالاتر داریم؟ نداریم الان این فرد به بلوغ می رسد به بلوغ شرعی و تکلیف می رسد برای این فرد که الان ماه رجب است در اول ماه رجب این صار بالغ و مکلفا شرعیا برای این شخص که در خود مسجد الحرام است پنج ماه هنوز تا موسم حج فاصله دارد وجوب حج لله علی الناس حج البیت واجب مطلق است یا مشروط؟ مطلق می شود چرا؟ به جهت این که وجوب در این جا گرچه معلق است بر زمان بر شهر ذی الحجه و لکن از باب این که ذی الحجه ماه و شهر متحقق الحصول است عند شارع من ناحیه و من ناحیه آخری بقای این زید تا ذی الحجه هم مفروغ عنه است عند نفس مولا و من ناحیه قدرت شرط عقلی آن هم مفروغ الحصول والتحقق است عند نفس مولا این مفروغ مفروغ و اینها را شما را در کنار هم بگذارید این واجب برای زیدی که در مسجد الحرام است می شود واجب مطلق، خب هنوز وقتش نیامده خب صبر کن تا بیاید بنشیند دعا کند خودش را مهیا کند برای حج که می خواهد به سنت حضرت ابراهیم علیه السلام عمل کند اگر مردم بدانند که در این ادای سنت چه خوابیده است خواب را بر خود حرام می کنند تا این حج را به جا بیاورند متأسفانه نمی کنند درست شد این الان واجب برای این شخص شد واجب مطلق خب حالا سوال، بین این و بین فردی که در ایران قرار دارد اول رجب این شخص فرض کنید یصیر بالغ زید در اول رجب بالغ می شود پانزده سالش تمام می شود تکلیف شرعی پیدا می کند نه در مسجد الحرام است نه در مکه است بلکه در ایران یا سوریه یا بلاد آمریکا است و این بالغ می شود از نقطه نظر نفس الحکم کاری به مسافت و فلان و این چیزها نداریم از نقطه نظر

تعلق تکلیف (استطاعت را گفتیم بحثش بعد است البته بحث‌هایش شده) از نقطه نظر نفس الحکم فرض بکنید که اصلا مولا در کلامش من استطاع الیه سبیلا را نمی‌آورد می‌گفت لله علی الناس حج البیت تمام شد و رفت نمی‌شد بگوید حالا آمد مولا فرمود من استطاع الیه سبیلا اگر من استطاع نبود من به خود نفس حکم کار دارم لله علی الناس حج البیت این حج البیت به نحو چیست؟ به نحو مطلق است بین این فردی که در آمریکاست و این فاصله بعیده را تا این عربستان و حجاز و مکه و مواقف و مواقیت و اینها دارد و بین یک فردی که در خود مسجدالحرام است اصلا در خود میقات است یعنی خونه‌اش در میقات است یعنی نزدیکترین به مسجدالحرام که باید برود بیرون از تنعیم عمره انجام بدهد در عمره مفرده گرچه هرکدام حکم خاص خودشان را دارند اصلا برای کسی که بغل میقات است یعنی خانه‌اش چسبیده به مسجد شجره است برای این شخص با این شخص از نقطه نظر حکم چه فرقی است؟ هیچ تفاوتی نیست. لله علی الناس حج البیت همان طوری که آن شخص را شامل می‌شود که خانه‌اش جنب میقات است همین طور این فرد را شامل می‌شود که الان در آمریکاست ماهها باید حرکت کند حالا فرض کنید با وسائل امروزی طیاره چند ساعته می‌آورد ماهها حرکت کند باید کشتی سوار بشود دریاها را رد کند و سوار ماشین بشود حالا آن موقع شتر و اسب بوده از نقطه نظر تعلق تکلیف به من بگویید چه فرقی می‌کند؟ تفاوتی ندارد.

تلمیذ: همه همین را می‌گویند در این مسأله کسی حرفی ندارد اما حرف در من استطاع است.

استاد: پس این را ما تا این جا متوجه شدیم که همه همین را می‌گویند انشاءالله همه بگویند و نگویند که این مثل جناب نائینی که این را نمی‌گوید و

می گوید چون ده دقیقه به زوال فاصله داری صلاتت مشروط است و نگویید که همان شب قبل از وارد شدن در شوال هنوز واجب مطلق نشده گرچه شما مستطیع هستی چرا می گوید استطاعت قبل از شوال را قبول ندارند آقایان چی همه می گویند

تلمیذ: وجوب را که می گویند آمده؛

استاد: وقتی که مولا هنوز اشهر حج نیامده چه طور می تواند حکم به وجوب بکند؟ وقتی که هنوز زوال نیامده صلاه ظهر... وقتی که نائینی می فرماید خود وقت دخالت در ملاک دارد جزءالعله که نیامده چه طور شارع حکم بر، در صلاه ظهر ایشان می گوید در آن روزهایی که حضرتعالی حضور نداشتید ما این را عرض کردیم وقتی ایشان تصریح می کند بر این که خود وقت دخالت ملاکی دارد.....

تلمیذ: در واجب یا وجوب

استاد: در وجوب، صحبت ما همه همین است در واجب خود ما هم قائلیم به این که چیز است وگرنه شارع می گفت صلاه ظهر را همین الان بخوان مولا چرا می گوید ليله الخميس اكرام بكن چون ليله الخميس شاید یک علتی دارد والا می گفت فی هذا اليوم در واجب کسی حرفی ندارد اگر یک شیئی امر و ملاک برای واجب باشد در آن جا اصلا بحثی نیست که مکلف باید اقدام بکند یا نکند باید اقدام بکند مثل این که مولا بگوید اكرم بهذا الطعام خود نفس این طعام دخالتی دارد در واجب اگر شما به جای این غذا آب گوشت بدهید مولا از آبگوشت بدش می آید مولا چیست؟ آن که باید اكرام بشود از آبگوشت بدش می آید شما بردارید بگویید حالا که بدش می آید به خاطر این که مولا دیگر یک چنین حرفهایی به من نزنند، گفته برو اكرام بكن من همین آبگوشت را درست

می‌کنم. دوتا می‌زند توی سرت علاوه بر این که پول خرج کردی و پولت را حرام کردی می‌گویی باید دوباره یک هفته اکرام بکنی و هر شب هم به او پلو بدهی این ملاک در چیست؟ ملاک در واجب است، در ملاک در واجب حرفی نیست همه بحث‌ها در ملاک وجوب است، که وقتی مرحوم نائینی می‌فرماید نفس زوالیت ملاک در وجوب دارد، چه طور حکم به حفظ ماء می‌کند برای کسی که نمی‌داند از کجا این حرف را می‌زند هنوز امر به واجب نیامده مثل این که فرض کنید هیچ فرقی نمی‌کند پنج دقیقه به صلاه ظهر مولا انشاء حکم به وجوب صلاه ظهر بکند یا این که اصلاً چه الان بکند چه آن موقع، الان که مولا بگوید صل صلاه الظهر اصلاً حکمی برایش مترتب نخواهد شد بگوید برای خودت گفتم برو آن قدر بگو که گلویت درد بگیرد دائم بگو صل صلاه الظهر تا وقتی که موقع زوال نیامده تمام این حرف‌های تو بی‌خود است وقتی صلاه ظهر آمد آن موقع باید بگویی برای مرحوم نائینی که وقت را جزء العله می‌داند حکم مولا به صلاه ظهر دیگر در این جا لغو خواهد بود، فقط اخبار است اخبار براین که من در عندالزوال حکم به صلاه خواهم کرد خب اخبار نکن فایده‌ای ندارد وقتی که ملاک نیست به مولا می‌گوییم ملاک نیامده من چه چیزی را حکم کند هر وقت ملاک آمد آن موقع دلت خواست حکم کن تا ملاک برای حکم نیامده کان‌لم‌یکن است.

همین قضیه در مورد حج است و عرض ما همین است ما کاری به استطاعت نداریم ما می‌گوییم آن متفاهم عرفی شما برای کسی که خانه‌اش جنب میقات است و شارع حکم به وجوب حج می‌کند و ابتدایش را از اول میقات قرار می‌دهد احرام را از اول میقات قرار می‌دهد حکم به وجوب حج برای فرض بکنید این فرد با حکم شارع به وجوب صلاه ظهر چندساعت مانده چه فرقی

می‌کند؟ تفاوتی ندارد و قس علی هذا حکم شارع برای کسی که من کان نائینا
 عن المواقیت مثل این که فرض کنید در آمریکا یک شخصی منزلش در
 آن جاست و مسلمان است مگر آن جا مسلمان ندارد خب بله مسلمان دارد چه
 فرقی می‌کند با سایر جاهای دیگر آن جا هم مسلمان دارد این جا هم مسلمان
 دارد منتهی مسلمان داریم تا مسلمان بله والان همه‌جور افراد همه‌جا هستند آنهايي
 که به جنگ با امام حسین علیه السلام آمدند و پسر پیغمبر صلی الله علیه و آله را
 کشتند و آن هایی که آمدند دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله را کشتند و
 یک کوزه آب هم رویش خوردند انگار نه انگار آنها چه کسانی بودند؟ آنها همین
 جناب خلفای بزرگوار ما بودند که بغل پیغمبر صلی الله علیه و آله بودند و نماز
 صبح و ظهر و عصر و مغرب و عشای پیغمبر صلی الله علیه و آله را همین‌ها در
 صف اول جماعت جا و سجاده می‌انداختند این‌ها آمدند بعد از پیغمبر صلی الله
 علیه و آله دخترش را کشتند از کره ماه و هندوستان و آمریکا نیامدند از خود
 مدینه و از کنار بیست و سه سال مصاحبت رسول خدا صلی الله علیه و آله، از این
 جا آمدند و چه کار کردند؟ دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله را گرفتند کشتند
 خیلی باید حواسمان را جمع کنیم مساله به این حرفها نیست.

خلاصه این وجوب حج که در این جا لمن کان نائینا از نقطه نظر وجوب
 چه فرقی می‌کند؟ هیچ فرقی نمی‌کند اگر قرار باشد مشروط باشد هر دو مشروط
 است اگر قرار باشد مطلق باشد هر دو مطلق است دوری و نزدیکی چه تأثیری در
 القاء حکم دارد؟ تأثیری ندارد.

پس بنابراین وقتی که مولا بگوید لله علی الناس حج البیت هنوز بحث من
 استطاع نبوده مولا که می‌گوید لله علی الناس حج البیت دو نفر را شامل می‌شود و
 بینهما متوسطات نفر اول لمن کان مجاور للمواقیت و نفر دوم لمن کان نائینا عن

المواقیت فی اقصی بقاء الارض هردوی این ها را به یک میزان شامل می‌شود همین که شما بالغ شدید لله علی الناس حج البیت تمام شد خب بینهما نزدیک داریم نزدیک داریم تا می‌رسد به آن نقطه‌ای که در مقابلش هست؟ کسی که در آن جا هست آن هم لله علی الناس حج البیت برای او شامل می‌شود به عینه مانند لله علی الناس برای کسی که جنب مسجد شجره یا جحفه اگر هم قائل بشویم بر این که محاذات با میقات صحیح است برای کسی که در جده باشد در خط محاذات با میقات باشد در آن جا هم اگر ساکن باشد هردو به یک منوال لله علی الناس حج البیت شامل این دو خواهد شد.

وقت همان طوری که گفتیم هیچ گونه دخالتی را در ملاکیت انبعاث طلب در نفس مولا ندارد الا فی حدالظرفیه ظرف برای واجب است پس بنابراین وجوب حج در شهر ذی الحجه بین کسی که در جنب میقات است و بین کسی که **نائیا** عن المیقات خود نفس وجوب هیچ فرقی دیگر در این صورت نخواهد داشت.

دیگر من به طور کلی همه جوانب را گفتم همه مثالها را زدیم در این مدت تناقضات را گفتیم این را چکیده امروز می‌خواهم وارد مباحث دیگر و روایات بشوم گفتم بیایم این را به عنوان نتیجه آخر بگویم که دیگر تمام بشود. پس مطلب اول برای ملاکیت واجب مطلق و مشروط یادمان نرود اول این است که قیود و شرایطی که احتمال عدم تحقق آن در نفس مولا منتفی است نه به انتفاء عقلیه به انتفاء عادیه والا عقل که همیشه باب احتمال را باز نگه می‌دارد در محاورات و در مقام تفهیم و تفهم و در مقام انشاء آن عدم احتمال وقوع شرط و مقدمه هیچ دخالتی در انبعاث و انشاء طلب ندارد نسبت به آن امور واجب ما واجب مطلق خواهد بود مثل زمان نسبت به حیات و قدرت زید قدرت

دارد نسبت به مقدمات خارجی فرض کنید تهیه اسباب و لوازم و این ها هر قیدی که احتمال عدم او در نفس مولا وجود ندارد تا این که مولا آن امر را بر اساس آن احتمال ارزیابی کند و بعد به مکلف القاء بکند

تلمیذ: زمان در تحت قدرت عبد نیست استطاعت رفتن به حج تحت قدرت خیلی هاست این فرق بین این دو است.

استاد: ببینید ما هنوز بحث استطاعت را که نکردیم فعلا بحث ما، خب نماز خواندن هم در تحت قدرت عبد است انجام تکالیف هم تحت قدرت است. الان قبل از زوال که شارع حکم به صل می کند صلاه در تحت قدرت هست یا نیست؟ خب در تحت قدرتش است حج با نماز چه فرقی می کند حالا نماز چهار دقیقه وقت می برد حج فرض کنید انجام خود مراسم حج یک هفته پنج روز عرفات و منی و این چیزها، خب صل هست دیگر می تواند وضو بگیرد از این حوض می تواند وضو بگیرد بابا اصل صلاه که هست در کیفیتش است بله نمی توانی نشسته نمی توانی خوابیده ولی در اصل صلاه غرقی هم داریم که چهارتا تکبیر است ولی در همان صلاه غرقی باز اختیار دارد که چهار تا تکبیر را بگوید یا نگوید این را که می تواند.

لذا بحث قدرت اصلا از مساله خارج است چه مولا بگوید قدرت دارید چه مولا نگوید دخالتی در حکم ندارد، مولا بگوید اگر قدرت داری زید را اکرام کنی در ليله الخميس بکن یا این که نگوید حالا اگر نگوید این حتما باید اکرام بکند ولو پدرش هم دریاید بگوید اگر قدرت داری خب نگوید او می نشیند لنگش را می اندازد من هم می نشینم لنگم را می اندازم روی آن لنگم می گویم ندارم این که نیست عزیز من ما در این عالم داریم زندگی می کنیم

تلمیذ:.....

استاد: نمی‌تواند یک مطلبی است بحث این است که بنده نه، می‌توانم، کسی که قدرت ندارد نماز بخواند چه می‌فرمائید؟ نه این مولا یک مقدار این جایش را باید عوض کند مولا اعقل عقلاست بله عرض کردم ما هم در این جا خواهیم گفت علت این که در تتمه این حکم لله علی الناس من استطاع آمده این علتش چیست؟ عرض کردیم حالا می‌گوییم این رخصتا علی العباد است تا این که تصور نکنند حج را ولو متسکعاً می‌توانند این‌ها را همه را عرض کردیم منتهی تکرار هم می‌گوید خیلی فرق می‌کند به این که بگوید نه شما به هر کیفیتی و به هر نحوی مثل صلاه اگر شده بمیری یا در دریا غرق بشوی باید نماز را بخوانی خیلی فرق می‌کند تا این که بگوید اگر توانستی حالت اجازه داد مؤونه داشتی زن و بچه‌ات در مشکل نبودند در آن موقع برو مساله تفاوت می‌کند ولی ما بنا را بر این می‌گذاریم که قدرت عادی است نه این که یک قدرت و استطاعت خاص همین قدرتی که شما می‌توانید باهاش نماز بخوانید، روزه انجام بدهید، تهران بروید در این‌ها مولا نمی‌گوید ان استطعت شما مشهد که می‌روید نمی‌گوید ان استطعت مشهد را دارید می‌روید سوار ماشین می‌شوید و می‌روید الان دیگر خر و شتر و کجاوه این‌ها هم نیست سوار ماشین و قطار و طیاره می‌شوید این قدرتی که دارید فرض کنید اگر مولا به شما بگوید،

تلمیذ: اگر نتواند برود آیا حکم هست؟

استاد: الان مولا به شما می‌گوید اگر توانستید زیارت امام رضا علیه السلام را در این ماه که ماه جمادی است ترک نکن یک وقت مولا می‌گوید که زیارت امام رضا علیه السلام در این ماه ترک نکن شا چه می‌گویی؟ امام رضا علیه السلام در مشهد که ده یا دوازده ساعت با قطار و اتوبوس هست که ما همین امسال در قم سوار قطار شدیم در نوروز و در مشهد هم پیاده شدیم فعلاً بحث

عذر نیست مولا الان می گوید شما هیچ استطاعت هم نمی گوید شما زیارت امام رضا علیه السلام را در این ماه جمادی ترک نکنید شما چه می فهمید آیا شما این را می فهمید که اگر به مردن هم شده باید رفت یا نه مساله عادی است ترک نکن یعنی اگر فرض بکنن پایم نشکست اگر چلاق و فلج نشدم اگر نمی دانم یک امر مهمی در آن جا مترتب نشد با این شرایط دیگر یعنی وقتی مولا امر می کند به قول شما مولای حکیم است بلکه اعقل عقلا است مولا امر می کند مولا امر غیرحکیمانه و غیرعقلایی نمی کند که بگوید پر بزن عین کبوتر برو مشهد این که نمی شود مولا با همین شرایط یعنی شرایط صحت و عدم عسر فقط تنها چیزی که از شما می خواهد اهمال نکن این را فقط می خواهد پشت گوش نیاندازی ولی نه این که اگر مریض هم شدی برو لذا اگر تلفن کنی آقا اگر مریض هم شدی آقا من که نگفتم مریض شو برو مثل بعضی ها که خیلی خرمقدسی ها درمی آورند مثل این که آقا می گوید اگر زن و بچه ام مریض شدند و نیاز به چیز داشتند باز هم نروم؟ نه آنها واجب تر است حفظ بدن واجب است درست شد حالا پس اگر مولا که حکم نمی کند به این که ان استطعت زیارت امام رضا علیه السلام در این ماه از دست ندهید، او حکم کند و بگوید اگر توانستی، بیاید این قید را بیاورد چه فرقی می کند با هم؟ فرق نمی کند منتهی در این جا آمده یک قیدی را ضمیمه کرده تا این که یک قدری ما را راحت کند آن دغدغه ای که خودمان را بخوریم که الان که نمی شود این خودمان را بخوریم را بردارد که نه آقا حکمی که من می کنم حکم عادی است این حکم بر اساس مقدورات و همین شرایط متعارف است حالا اگر شارع الله علی الناس حج البیت را بدون ان استطاع بیاورد شما از این جمله چه می فهمیدید؟ آیا اگر کسی که چلاق هم بشود پایش هم شکسته باشد در خانه نمی تواند تکانش بدهند فقط باید سرش را بگیرند و بگذارند روی

تخت روان ببرند این دیگر باید مکه برود؟ این را دیگر نمی‌فهمی یا این که اگر فرض کنید زن و بچه‌شان و مادر و پدرشان مریض هستند و احتیاج به ممرض دارند و ممرض هم واجب است باز هم مولا می‌گفت و لله علی الناس این را نمی‌فهمیم یا این که اگر تخلیه سرب نبود باز هم مولا می‌گفت باید بروی این را نمی‌فهمیم ببینید این‌ها همه ارتکازات عقلائییه است که این ارتکازات عقلائییه به عنوان شرط ضمنی در القاء همه دخالت دارند یعنی گرچه مولا یک حرفی را می‌زند ولی مولا به الاغ که این حرف را نمی‌زند گرچه خیلی الاغ هم هستند ولی به آدم این حرف را می‌زند ای آدمی که دارم به تو می‌گوییم لله علی الناس این لله علی الناس در وقتی است که تو چلاق نشوی بروی، چلاق که می‌شود رفت به اصطلاح مقعد نشوی در وقتی که به آن امر گرفتار نشوی در وقتی که تخلیه سرب باشد اینها را ضمیمه قرار داده کنار هم ما هم قبول داریم خب معلوم است که فرض بکنید حکمی که مولا می‌گوید، بله در مورد صلاه داریم که الصلاه لا یترک بحال ولی در مورد صوم نه (**فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ**)^۱ خودش در این جا راه قرار داده اگر مریضی آقا روزه نگیر لا یترک بحال یک روز قضایش را بگیر اگر هم برای قضایش باز مریض بودی یک مد طعام کفاره بده خود من دوازده سال نمی‌گرفتم دوازده سال ما این روزه نداشتیم الان هم احساس نمی‌کنم که به اصطلاح گناه و چیزی خب آدم مریض نمی‌گیرد بعد دیگر شروع کردیم به گرفتن ولی نسبت به صلاه داریم لا یترک بحال این فرق می‌کند در مورد حج این است مساله لله علی الناس حج البیت این

۱ - سوره (۲) البقره آیه ۱۸۴

حج البیت شامل هر دو طرف می شود و خود زمان نمی تواند دخالت داشته باشد این قید اول.

قید دوم دیگر ساعت گذشته قید دوم باز از قید اول مهمتر است یعنی بزنگاه بحث ما روی قید دوم است در مورد واجب مطلق و مشروط لذا با لحاظ این قید اول تمام واجب هایی که این واجب ها همه مقید به زمان هستند همه این ها داخل در واجب مطلق خواهند بود دیگر این ها از واجب مشروط بودن بیرون می آیند با قید دوم یک سری دیگر داخل می شوند در واجب مطلق و از واجب مشروط خارج می شوند.